

ՌԱՅԱՅԵԼ ՊԱՊԱՅԱՆ

Գերագույն հոգևոր Խորհրդի անդամ,

Մատնանադրական դատարանի անդամ

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴՅԱՆ 70-ԱՄՅԱԿԻ ԱՌԹԻՎ*

Վեհափառ Տե՛ր, սրբազան հայրեր, պապվարժան հյուրեր.

«Տիրոջ համար մեկ օրը՝ ինչպես հազար փարի, եւ հազար փարին՝ ինչպես մեկ օր» (Բ Պետր. Գ 8): Առաքյալի այս խոսքում վերականգանացված է դարեր առաջ հնչած Սաղմոսի փողը. «Հազար փարին Տիրոջ աչքում երեկուայ օրուայ պէս է» (Սաղմ. Ղ 4):

Իրոք, Աստուծո համար զրոն՝ զրո է, որքան էլ ավելանա թվին, մինևույն է՝ 7 օրը, 7 փարին, 7 փասնամյակը թե 7 հարյուրամյակը, մնում են որպես նույն աստվածային 7-ը: Ծափերն են նշել մի օրինաչափություն. գնալով ժամանակն ավելի սրընթաց է դառնում, «սեղմվում է»: Աստվածաշնչյան ժամանակների կայսրությունը՝ Եգիպտոսը, 7 հարյուրամյակի կյանք ունեցավ, մեր ժամանակների կայսրությունը՝ 7 փասնամյակի: Բիբլիական ժողովուրդը 4 հարյուրամյակ եղավ գերության մեջ, իսկ նրա ճանապարհը դեպի ազատություն և ազատ պետականություն տևեց 4 փասնամյակ: Այդ 4 փասնամյակների առաջնորդը՝ Մովսեսը, գիտեր, որ ինքը չի փեսնելու ապագա ծաղկող պետությունը, այլ դրա նախաշեմին պիտի մահանա, և ուրեմն գիտեր, որ իր քառասնամյա տրեւանքը՝ իր համար չէր, այլ իր ժողովրդի ապագայի կերտման համար:

XX դարավերջին հայ ժողովրդի համար Գարեգին Առաջին Վեհափառ Հայրապետին էր վիճակված կափարել այս նույն դերը: Նա իր ողջ հոգով, մարմով ու հավատով ընկալում էր հայ ժողովրդին իբրև աստվածընկալի: Մեր պետականության կերտման առաջին քայլերի ընթացքում մեր հոգևոր առաջնորդը եղավ մի անձ, որի համար, ըստ ժամանակի վերոհիշյալ «օրինաչափության», մովսեսական 4 փասնամյակը վերածվեց 4 փարվա: Արդեն անցած 4 փասնամյակի հոգևորական սպասավորության ուղի, 4 փարով էլ կանգնեց՝ ողջ հայությանը առաջնորդելու դեպի հոգու ազատագրում, ինչը վստահաբար դիտում էր որպես միակ պայման, որով կարող է կայանալ այն ազատ պետությունը, որի յուրաքանչյուր քաղաքացուն հասու է լինելու ճշմարիտ ազատությունը՝ ոչ որպես հոջակված, այլ իրապես ձեռքբերված: Ինչ-

* Բանախոսություն՝ կարդացված Վեհարանի հանդիսությունների դահլիճում Գարեգին Առաջինի ծննդյան 70-ամյակին նվիրված հանդիսությանը:

պես Մովսեսը՝ ծառայության կոչվելու պահին բացականչեց՝ «Ես ո՛վ եմ, որ այս ժողովրդին հանձնեմ Եգիպտացիների երկրից» (Ելից Գ 11),- ու խոստովանելով իր փոքրությունը, ապավինեց Աստծուն, այնպես էլ Հայոց Հայրապետն իր առաջին իսկ քարոզում ասաց. «Ուսերս փակար էին», բայց նաև անհապաղ ավելացրեց՝ սաղմոսերգուի խոսքերով դիմելով Երկնավոր Հորը. «Տո՛ր գործքիս ծառայի Քո» (Սաղմ. 2Ե 16): Եվ վերցրեց իրեն հանձնած բեռն իր ուսերին՝ երբեք չակնկալելով երախտագիտություն, որովհետև գիտեր, որ նույնիսկ Մովսեսի դեմ բազում անգամ ընդվզեց նրա հոգին, քանզի երկրպագեց ոսկե հորթին:

Երջանկահիշատակ Հայրապետը խոր համոզմունք ուներ, որ ինչքան էլ խեղդված լինի ազատության զգացումը, միևնույն է, այն հարապնել է իր ժողովրդի մեջ ու չի սպանվել, որ ֆիզիկապես գերված իր ժողովուրդը միևնույն է՝ ազատարեն է եղել անգամ ազատարենության դաժան արգելքի պայմաններում, և ուրեմն հոգեպես անկախ է եղել: Ուստի գահակալության արարողության ժամանակ չասաց «անկախացած», այլ՝ «վերանկախացյալ Հայրենիք»: Նա երբեք չկասկածեց, որ հայ ժողովրդի աստվածանաչության ձգտումը ինչքան էլ ճնշված լինի, միևնույն է, հարապնել է, և Փրկչի Սուրբ Ծննդյան փոխի իր քարոզում հորդորեց. «Այլեւս չդարձի՛ր միշտ ըսելու եւ կրկնելու, որ 70 փարիներ մենք Հայաստանի մէջ մնացինք գուրկ քրիստոնէական դաստիարակութիւնէն: 70 փարիներն ի՞նչ կ'արժեն 1700 փարիներու այնքան լիացած քրիստոնէական կեանքի արժէքներուն պատմական փորձառութեան հարստութեան դիմաց...: 70 փարիներու սովը չի կրնար 1700 փարիներու ազատութիւնը ջնջել, մոռցնել փալ կամ սպուների փակ դնել...»: Եվ բազում անգամ կոչ արեց՝ «ջնջելու» ոչ միայն ինքնարդարացման այս սին խոսքերը, այլ ընդհանրապես, այսուհետ չխոսելու, այլ գործելու. «Շատ խոսեցանք, կրավն, լծվինք գործի»: Ու լծվեց նախ ինքը:

Մովսեսի պես, որն առաջ փարավ իր ժողովրդին առանց փրկման, որ չի կարող խոսել, Գարեգին Վեհափառը չփրկման, երբ անկարող եղավ խոսել, որովհետև իրեն էլ էր հասցեագրում խոսքից գործի անցնելու իր իսկ կոչը: Զաքարիա քահանայապետն էլ լռեց, բայց դա աստվածատուր նշան էր՝ ապագա համընդհանուր դարձի ու մկրտության: Բաղձալի է այս ավետարանական խորհրդի լույսի ներքո ընկալել Վեհափառի լռությունը: Այդ հզոր անձնավորությունը եկավ Ամենայն Հայոց գահին՝ իրեն փակար հայտարարելով, և գնալիս, կրկնեց նույնը. «Անտանդիտն փակար եմ. որ՛ք մնաք զօրաւոր»: Երբեք չընկալեք սա որպես թուության նշան, այլ ընդունեք այն քրիստոնէական իմաստավորումով, որով ասված է և որով էլ պարտավոր է ընդունել 1700-ամյա քրիստոնէական ազգը իր Հայրապետի ցանկացած խոսք: Նրա շուրթերում սա ոչ այլ ինչ էր, քան հոգու վեհության և միաժամանակ հեզության վկայություն՝ երկու հարկանիշ, որոնց միաձուլմամբ է կայանում իսկական հոգևոր հովիվը: Ուստի ի դեմս Գարեգին Ա Վեհափառ Հայրապետի հայ ժողովուրդն իրոք ուներ «Վեհ», ինչպես մտերմորեն անվանում էին նրան:

Գարեգին Առաջին Ամենայն Հայոց Հայրապետի գահակալությունն այդքան կարճատև եղավ, որովհետև իր գործով, աստվածաբանական ժառանգությամբ,

հովվական առաքելության անբիծ կատարումով, հոգևոր կեցվածքով, բարու սերմնացանության շռայլությամբ նա ապրեց բազում մարդկային կյանք, և ինքը արդեն հասունացրել էր այն պահը, երբ մարդը դառնում է Աստծո պարկեզանքը: Ինչպես Ենոքը՝ Ադամից յոթներորդը, որ դեռ Զրիեղեղից առաջ մեղսավոր աշխարհին ավերեց Փրկչի գալուստը (Նոդա Ա 14) և ապրեց մինչջրհեղեղյան նահապետների հետ անհամեմատ կարճապես երկրային կյանք, բայց հենց նրա մասին է, որ, ի տարբերություն մյուսների, Սուրբ Գիրքը չի ասում, թե «մեռավ», այլ հասարարում է, որ «նա սիրելի եղաւ Աստծուն: Նա անյայտացաւ, որովհետեւ Աստուած նրան տարաւ Իր մօտ» (Ծննդ. Ե 24):

Վեհափառ Հայրապետի գործությունը ոչ թե սպառվեց, այլ, Տիրոջ մոտ գնալիս, նա այն փոխանցեց բոլոր միաբաններին ու նաև մեզ՝ ասելով. «Մնա՛ք գորաւոր»: Ուրեմն պահենք մեզ նվիրաբերած այդ ուժը, մնանք գորավոր, մանավանդ գիտակցելով, որ հայ ժողովրդի ծոցից ծնվում են այսպիսի անհատներ: Լինենք վարահ, որ Վեհափառը ինչպես իր կյանքի օրոք գործեց նույնիսկ լռակյաց, այնպես էլ հետմահու գործելու է ու գործում է և երկրի վրա՝ իր ժառանգությամբ, երկնքում՝ Տիրոջ առջև իր ժողովրդի համար բարեխոսությամբ: Քաջ գիտակցենք, որ Հայ Եկեղեցին Գարեգին Երկրորդ Վեհափառ Հայրապետի հովվությամբ հասարարակամ շարունակում է նույն գործը, ինչպես Գարեգին Առաջին և Գարեգին Երկրորդ անուններն են իրար շարունակում: Վարահ լինենք, որ Հայ Եկեղեցին պահպանում է երջանկահիշարակ Վեհափառի ոգին, և որ իրականանալու է Մայր Տաճարի խորանից մեզ հաղորդած նրա բաղձանքը. «Աստուած ըլլայ մեզ հետ՝ մեր լինելովն Իրեն հետ, վասն շինութեան եւ բարգաւաճութեան ազգիս Հայոց, եւ վասն բարօրութեան համայն մարդկութեան եւ ի փառս Ամենասուրբ Երրորդութեան. ամէն»: